

**VOORONTWERP VAN DECREET HOUDENDE DE INSTEMMING MET HET
SAMENWERKINGSAKKOORD VAN ... TOT WIJZIGING VAN HET
SAMENWERKINGSAKKOORD VAN 12 SEPTEMBER 2005 TUSSEN DE FEDERALE
STAAT, DE VLAAMSE GEMEENSCHAP, DE FRANSE GEMEENSCHAP, DE
DUITSTALIGE GEMEENSCHAP EN DE GEMEENSCHAPPELIJKE
GEMEENSCHAPSCOMMISSIE INZAKE DE TENUITVOERLEGGING VAN DE WET
VAN 24 APRIL 2003 TOT HERVORMING VAN DE ADOPTIE**

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. Algemene toelichting

Het adoptierecht vormt in ons land een gemengde bevoegdheid die waarvan bepaalde aspecten behoren tot de bevoegdheid van de federale wetgever en andere aspecten tot de bevoegdheid van de decretale regelgever.

Conform artikel 5, §1, II, 6°, a van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, is de federale overheid is bevoegd voor het bepalen van de burgerrechtelijke regels met betrekking tot het statuut van de minderjarigen en de familie, zoals bepaald in het Burgerlijk Wetboek en in de wetten tot aanvulling ervan. Aldus is de federale staat bevoegd voor het bepalen van de voorwaarden voor adoptie, de vormen, de gevolgen en de herroeping van de adoptie.

Ook de gemeenschappen hebben bevoegdheden in het domein van adoptie. Uit artikel 5, §1, II, 1° en 6° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 in verband met de bijstand aan personen en meer specifiek inzake het gezinsbeleid met inbegrip van alle vormen van hulp en bijstand aan gezinnen en kinderen alsook inzake de jeugdbescherming, kan worden afgeleid dat de gemeenschappen bevoegd zijn voor de hulp, de begeleiding en de bijstand die kan worden verleend aan (kandidaat-)adoptanten en geadopteerden. Concreet houdt dit in dat de gemeenschappen bevoegd zijn voor drie domeinen: de voorbereiding, de bemiddeling en de nazorg.

Op grond van artikel 135 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 128 § 2 van de Grondwet, is de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad bevoegd inzake persoonsgebonden aangelegenheden die niet zijn toegewezen aan de Vlaamse of de Franse Gemeenschap, wat betekent dat ze bevoegd is om bepalingen uit te vaardigen die rechtstreeks van toepassing zijn op natuurlijke personen als dusdanig, alsmede bepalingen die van toepassing zijn op instellingen die wegens hun organisatie niet kunnen worden beschouwd uitsluitend te behoren tot hetzij de Vlaamse, hetzij de Franse Gemeenschap (de zogenaamde bicommunautaire instellingen).

Overeenkomstig artikel 92bis, §1 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen kunnen de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten samenwerkingsakkoorden sluiten die onder meer betrekking hebben op de gezamenlijke oprichting en het gezamenlijk beheer van gemeenschappelijke diensten en instellingen, het gezamenlijk uitoefenen van de eigen bevoegdheden, of op de gemeenschappelijke ontwikkeling van initiatieven.

Naar aanleiding van de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie, werd overeenkomstig artikel 13 van dezelfde wet een samenwerkingsakkoord gesloten tussen de Federale Staat, de Gemeenschappen en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Dit akkoord werd gesloten met oog op een evenwichtige tenuitvoerlegging van de respectieve bevoegdheden van de Federale Staat en de Gemeenschappen inzake adoptie. In het akkoord werden bepaalde procedures inzake de tenuitvoerlegging van de wet van 24 april 2003 in het hoger belang van het kind en met eerbied voor de fundamentele rechten die het kind op grond van het internationaal recht toekomt, verduidelijkt. Tevens werd het overleg tussen de federale autoriteit en de Gemeenschappen betreffende adoptie gewaarborgd door de oprichting van een Commissie van opvolging en overleg.

Het ontwerp van instemmingsdecreet beoogt de inwerkingtreding van het samenwerkingsakkoord van ... tot wijziging van het samenwerkingsakkoord van 12 september 2005 tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie inzake de tenuitvoerlegging van de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie.

De wijzigingen omtrent de adoptieregelgeving waarin Titel 2 van de wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie en titel 5 van de wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, maken een aanpassing van het samenwerkingsakkoord van 12 september 2005 nodig.

Het samenwerkingsakkoord van 12 september 2005 bepaalt dat de Gemeenschappen de oorspronkelijke ouders voorafgaandelijk de adoptie de gepaste informatie dienen te geven over de adoptie en de (juridische) gevolgen van de toestemming van de afstandsouder(s). Het maatschappelijk onderzoek dat kadert binnen de beoordeling van de geschiktheid van de kandidaat-adoptanten, wordt uitgevoerd door de diensten van de bevoegde gemeenschappen. Enkel de minimale inhoud van het maatschappelijk onderzoek en de financiering door de Federale Staat is opgenomen in het samenwerkingsakkoord. Om te beoordelen of de medische toestand van de kandidaat-adoptant het al of niet toelaat een kind te adopteren, is in een annex een model van medisch attest aan het samenwerkingsakkoord gevoegd. Daarnaast bepaalt het akkoord nadere regels voor de verzending en bewaring van bepaalde documenten die belangrijk zijn in het kader van het verloop van de adoptieprocedure, namelijk het afschrift van het verslag van het openbaar ministerie en het vonnis betreffende de geschiktheid van de adoptant, de gegevens en stukken die nodig zijn in geval van de adoptie van een kind in België, alsook het afschrift van het verslag van het openbaar ministerie en van het vonnis betreffende de adopteerbaarheid van een kind.

Titel 2 van de wet van 6 juli 2017 houdende vereenvoudiging, harmonisering, informatisering en modernisering van bepalingen van burgerlijk recht en van burgerlijk procesrecht alsook van het notariaat, en houdende diverse bepalingen inzake justitie heeft voornamelijk de harmonisatie van de procedure voor de binnenlandse en interlandelijke adoptie op het vlak van de beoordeling van de geschiktheid van de

kandidaat-adoptanten tot doel. Ook voor de kandidaten voor een binnenlandse adoptie wordt de verplichting ingevoerd om een geschiktheidsvonnis te verkrijgen. De betreffende wijziging in de wet maakt het noodzakelijk om het samenwerkingsakkoord op het punt van het maatschappelijk onderzoek, dat kadert binnen de procedure tot verkrijging van het geschiktheidsvonnis, aan te passen. De wetswijziging heeft tevens impact op de financiering van de maatschappelijke onderzoeken, hetwelk gebeurt door de Federale Staat. Het samenwerkingsakkoord wijzigt de financieringswijze van de onderzoeken en stemt deze af met de handelswijze van de centrale autoriteiten van de gemeenschappen.

Verder is in de praktijk ook de werkwijze van alle bij het akkoord betrokken autoriteiten op het vlak van de voorgaande informatie aan de biologische afstandsouders, het voorwerp van het maatschappelijk onderzoek, het medisch attest en de samenstelling en organisatie van de Commissie van overleg en opvolging gewijzigd zodat het samenwerkingsakkoord ook op dit vlak technische wijzigingen behoeft.

B. Toelichting bij de artikelen van het decreet

Artikel 1.

Het decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Artikel 2.

Overeenkomstig artikel 92bis, §1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen, is een decretale instemming met het samenwerkingsakkoord van 12 december 2005 tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie inzake de tenuitvoerlegging van de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie noodzakelijk, opdat dit akkoord in de Vlaamse Gemeenschap uitwerking kan hebben.

C. Toelichting bij de artikelen van het samenwerkingsakkoord

Artikel 1.

Artikel 1 van het samenwerkingsakkoord wordt gewijzigd teneinde te verwijzen naar artikel 1231-1/2, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, ingevoegd bij de wet van 6 juli 2017. Dat artikel betreft de indiening van het verzoek tot vaststelling van de geschiktheid om te adopteren voor de familierechtbank en beoogt zowel de kandidaten voor interlandelijke adoptie als de kandidaten voor binnenlandse adoptie. De verwijzing naar artikel 1231-28 van het Gerechtelijk Wetboek verdwijnt aangezien dat artikel werd opgeheven bij de wet van 6 juli 2017.

Artikel 1 van het samenwerkingsakkoord voorziet erin dat de kandidaat-adoptant aansluitend op de voorbereiding een attest ontvangt waaruit blijkt dat de voorbereiding werd gevolgd. Het model van dat attest wordt vervangen door bijlage 1 van dit samenwerkingsakkoord. Het attest waaruit blijkt dat de voorbereiding werd gevolgd, is noodzakelijk voor de indiening van een verzoek tot vaststelling van de geschiktheid om te adopteren, zoals bepaald in artikel 1231-1/2, tweede lid, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek.

Artikel 2.

Artikel 348-4, tweede en derde lid van het Burgerlijk Wetboek preciseert dat de familierechtbank "en haar sociale dienst" de oorspronkelijke ouders informeert over de adoptie en over de gevolgen van hun toestemming. Vermits de familierechtbank geen sociale dienst heeft, hebben de gemeenschappen aanvaard, in artikel 2 van het samenwerkingsakkoord van 12 december 2005, om deze informatie te verzekeren, omdat zij gemandateerd zijn door de oorspronkelijke families die hun kind tot adoptie willen afstaan; op het ogenblik van de onderhandeling van het akkoord in 2005 heeft men niet gedacht aan de intrafamiliale adopties, voor dewelke het logisch leek dat de informatie door de rechterlijke autoriteiten zou gegeven worden, die een contact hadden met de oorspronkelijke families tijdens de procedure. In de praktijk werd deze informatie tot nu toe verzekerd voor alle binnenlandse extrafamiliale adopties, maar niet systematisch voor de intrafamiliale adopties. Artikel 2 van het akkoord is dus gewijzigd om aan de oorspronkelijke ouders toe te laten deze informatie ook te ontvangen in het kader van de intrafamiliale adopties.

Er is dus voorzien dat de gemeenschappen de oorspronkelijke ouders zullen informeren wanneer de adoptie wordt begeleid door een erkende adoptiedienst van de betrokken gemeenschap. Deze hypothese betreft een binnenlandse extrafamiliale adoptie.

Wanneer de adoptant een verwante is van het kind dat hij wenst te adopteren, en hij voor het adoptieproject het dagelijkse leven heeft gedeeld met het kind of voor het adoptieproject een duurzame sociale en affectieve band is ontstaan met het kind, is er voorzien dat de gemeenschappen ook de voorafgaande informatie verzekeren aan de oorspronkelijke ouders overeenkomstig artikel 346-1/2 van het Burgerlijk Wetboek wanneer er een maatschappelijk onderzoek wordt bevolen door de familierechtbank.

Wanneer er geen maatschappelijk onderzoek wordt bevolen, zijn de gemeenschappen niet verplicht om de oorspronkelijke ouders voorafgaandelijk te informeren, maar mogen dit doen als zij dit noodzakelijk achten. Dit onderscheid wordt gemaakt opdat de gemeenschappen de oorspronkelijke ouders van het kind zouden informeren wanneer zij optreden in de fase van de begeleiding van de adoptie en/of in de fase van het maatschappelijk onderzoek bedoeld in artikel 346-1/2 van het Burgerlijk Wetboek.

De oorspronkelijke ouders worden eveneens door de rechter geïnformeerd wanneer zij instemmen met de adoptie.

Artikel 3.

De wijzigingen in artikel 3 van het samenwerkingsakkoord zijn technische wijzigingen die verband houden met de wet van 6 juli 2017 en met het gegeven dat het geschiktheidsvonnis voortaan noodzakelijk is bij zowel interlandelijke als binnenlandse adopties. Artikel 346-1/1, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek voorziet in uitzonderingen. De adoptant die een kind dat met hem, met zijn echtgenoot, met de persoon met wie hij samenwoont of met zijn voormalige partner, zelfs overleden, verwant is tot in de derde graad, een kind met wie hij vóór de voorgenomen adoptie het dagelijkse leven heeft gedeeld of een kind met wie hij vóór de voorgenomen adoptie een duurzame sociale en affectieve band tot stand heeft gebracht, wenst te adopteren, moet geen geschiktheidsvonnis verkrijgen.

Zoals bepaald in artikel 346-1/2 van het Burgerlijk Wetboek wordt de geschiktheid beoordeeld door de familierechtbank op grond van een door haar te bevelen maatschappelijk onderzoek. De wettelijke grondslag op grond waarvan de familierechtbank het maatschappelijk onderzoek beveelt, is gewijzigd. Derhalve moet

worden verwezen naar de artikelen 1231-1/4, 1231-6, eerste lid, 1231-10, eerste lid, 3° en 1231-35 van het Gerechtelijk Wetboek.

Overigens was het samenwerkingsakkoord van 12 december 2005 vergeten te preciseren welke dienst wordt aangewezen om de maatschappelijke onderzoeken uit te voeren bepaald in artikel 348-11, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek (grondige maatschappelijke onderzoeken om de onverantwoorde wijze of niet van de weigering tot toestemming tot adoptie te beoordelen); om de rechtbanken toe te laten deze onderzoeken uit te voeren heeft de Minister van Justitie in een omzendbrief, in 2010, gepreciseerd dat deze onderzoeken onder de bevoegdheid vallen van de justiehuizen. Sedertdien is de bevoegdheid van de justiehuizen gecommunautariseerd. Het samenwerkingsakkoord van 17 december 2013 met betrekking tot de uitoefening van de opdrachten van de justiehuizen verwijst niet naar artikel 348-11 van het Burgerlijk Wetboek; bovendien is het bij de Vlaamse Gemeenschap de bedoeling om dit type van maatschappelijk onderzoek toe te vertrouwen aan een specifieke dienst die alle maatschappelijke onderzoeken inzake adoptie uitvoert.

Opdat de gemeenschappen in hun eigen reglementering zouden kunnen beslissen aan welke diensten deze maatschappelijke onderzoeken kunnen worden toevertrouwd, is het noodzakelijk dat het samenwerkingsakkoord naar die maatschappelijke onderzoeken verwijst om de gemeenschappen hiertoe te machtigen.

Ten slotte moet worden verduidelijkt dat het grondig onderzoek bedoeld in artikel 1231-10, lid 1, 3e van het Gerechtelijk Wetboek gemakkelijk kan uitgevoerd worden in het kader van het maatschappelijk onderzoek betreffende de adoptabiliteit van het kind; de rechtbank moet daarom, in zijn beslissing tot maatschappelijk onderzoek betreffende het belang van het kind om geadopteerd te worden, aangeven of het ook passend is het onderzoek te voeren om na te gaan of het kind in staat is zijn of haar mening te geven over het adoptieproject.

Artikel 4.

Artikel 4, waarin is bepaald waarop het maatschappelijk onderzoek betrekking moet hebben, wordt aangepast teneinde in te spelen op de evolutie van de opvatting van de adoptie en op de huidige praktijk.

De vragen met betrekking tot de levensbeschouwelijke overtuiging werden geschrapt in het Burgerlijk Wetboek en er is dus geen reden om ze te behouden in het samenwerkingsakkoord.

De precieze kenmerken van het kind dat aan de kandidaat-adoptanten kan worden toevertrouwd, kunnen inlichtingen zijn die de kansen dat de kandidaat-adoptanten een kind zullen adopteren, kunnen verkleinen. Het is in het belang van de kandidaat-adoptanten om open te blijven over het profiel van het kind dat hun eventueel ter adoptie zal worden voorgesteld.

Artikel 5.

De eerste twee wijzigingen die in artikel 5 worden aangebracht, zijn technische wijzigingen.

De derde wijziging die in artikel 5 wordt aangebracht, beoogt het medisch attest. De gezondheidstoestand van de kandidaat-adoptanten is belangrijke informatie waarover de rechter moet kunnen beschikken bij het beoordelen van de geschiktheid van de

kandidaat-adoptanten om te adopteren. Het is noodzakelijk dat de arts de impact en het belang weet in te schatten van het in te vullen attest. Het is uiterst belangrijk dat zijn aandacht wordt gevestigd op de belangrijke elementen met betrekking tot de gezondheidstoestand van de kandidaat-adoptanten.

Artikel 6.

Dit artikel regelt de wijze waarop de Federale Staat de maatschappelijke onderzoeken financiert. De huidige financieringswijze is niet gewijzigd sinds 2005 en moet worden herzien en aangepast aan de nieuwe vormen van maatschappelijke onderzoeken en aan de wijzigingen die ter zake zijn gebeurd sinds de inwerkingtreding van het samenwerkingsakkoord van 12 december 2005.

Artikel 7.

Deze bepaling voegt een nieuw hoofdstuk IIbis in dat betrekking heeft op de verslagen bedoeld in de artikelen 361-2/1 en 362-3, 2°, van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 8.

Artikel 8 voegt in het samenwerkingsakkoord een nieuw artikel 6/1 in. Dat artikel bepaalt dat het verslag bedoeld in artikel 361-2/1 van het Burgerlijk Wetboek wordt opgesteld volgens een model vastgesteld door de gemeenschappen en wordt goedgekeurd door de bevoegde centrale autoriteit van de gemeenschap. De gemeenschappen kunnen het verslag laten opstellen door de erkende adoptiediensten. De bevoegde centrale autoriteit superviseert de opmaak van het verslag.

Het verslag bedoeld in artikel 361-2/1 van het Burgerlijk Wetboek heeft betrekking op de adoptie van een kind met gewone verblijfplaats in een andere Staat. Het bevat informatie over de kandidaat-adoptanten die bestemd is voor de autoriteiten van de Staat van herkomst van het kind. Vroeger was het openbaar ministerie belast met de opmaak ervan.

Zoals bepaald in artikel 1231-1/5 van het Gerechtelijk Wetboek, wordt het verslag aangevuld met het moraliteitsonderzoek dat wordt uitgevoerd door het openbaar ministerie.

Artikel 9.

Artikel 9 voegt in het samenwerkingsakkoord een nieuw artikel 6/2 in dat bepaalt dat het verslag bedoeld in artikel 1231-38 wordt opgesteld volgens een model vastgesteld door de bevoegde gemeenschap en wordt goedgekeurd door de bevoegde centrale autoriteit. Net als bij artikel 8 kunnen de gemeenschappen dat verslag laten opstellen door de erkende adoptiediensten.

Artikel 1231-38 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals gewijzigd bij de wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing, beoogt de adoptie in een andere Staat van een kind met gewone verblijfplaats in België.

Artikel 10.

Het opschrift van hoofdstuk III van het samenwerkingsakkoord wordt gewijzigd. Hoofdstuk III beoogt immers niet langer het bewaren van de documenten, verslagen en beslissingen.

Artikel 11.

Afdeling 1 van hoofdstuk III, dat artikel 7 van het samenwerkingsakkoord bevat, wordt opgeheven. De mededeling van de gegevens inzake de plaats waar de adoptiedossiers worden bewaard door de centrale autoriteiten van de gemeenschappen aan de federale centrale autoriteit is een onnodige administratieve last. De bewaring van de adoptiedossiers wordt nu geregeld in artikel 368-6 van het Burgerlijk Wetboek, in het koninklijk uitvoeringsbesluit van 23 april 2017 en bij decreet.

Artikel 12.

Dit artikel behoeft geen bijzondere commentaar.

Artikel 13.

Artikel 8 van het samenwerkingsakkoord wordt gewijzigd opdat de beoogde bepalingen in overeenstemming zouden zijn met de wet van 6 juli 2017 en de wet van 18 juni 2018.

Artikel 1231-1/5 van het Gerechtelijk Wetboek voorziet erin dat het openbaar ministerie overgaat tot een moraliteitsonderzoek. Dat onderzoek bestaat in de controle en de raadpleging van het strafregister van de kandidaat-adoptanten.

Artikel 14.

Deze bepaling behoeft geen bijzondere commentaar.

Artikel 15.

Deze bepaling is van louter technische aard.

Artikel 16.

Artikel 11 wordt in overeenstemming gebracht met de wet van 18 juni 2018 houdende diverse bepalingen inzake burgerlijk recht en bepalingen met het oog op de bevordering van alternatieve vormen van geschillenoplossing.

Artikel 17.

Artikel 12 van het samenwerkingsakkoord regelt de organisatie en de samenstelling van de Commissie van overleg en opvolging.

De samenstelling van de Commissie van overleg en opvolging wordt in overeenstemming gebracht met de huidige samenstelling ervan en wordt aangepast om beter te kunnen inspelen op de noden van de goede werking ervan.

Bovendien wordt er nu in voorzien dat de Commissie van overleg en opvolging een huishoudelijk reglement kan opstellen.

Artikel 18.

Dit artikel vervangt de bijlagen bij het samenwerkingsakkoord, om ze in overeenstemming te brengen met de recente wetswijzigingen.

Artikel 19.

In dit artikel worden de nadere regels voor de inwerkingtreding van dit samenwerkingsakkoord bepaald.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Geert BOURGEOIS

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin,

Jo VANDEURZEN